

מסורת הש"ס

מאימתי פרק ראשון ברכות

ז.

עין משפט
נר מצוה

לח א מיי פ"ח מהל' ק"ש
הל' י (ממ"ג שנין וז)
טושיע אר"ת סמון רלה
ספ"ד:
לח ב מיי פ"ח מהל' קרנן
פסח טו' :

תורה אור השלם

1. ואבדו את הבשר
בזלילה הזה צ"ל אש
מריס
שמות יב ח
2. ועברתי בארץ מצרים
בזלילה הזה והביתי כל
בבוא בארץ מצרים מאד
ועד במקומו ובכל אלהי
מצרים אעשה שפטים אני
שמות יב יב
3. וקחתי אתו
מקציתם וקציתם נעליכם
ברגליכם ומקציתם בידכם
ואבדתם אתו בחפזו פסח
הוא לך: שמות יב יא
4. ולא תוותרו מקטנו עד
בקר ותגדלו ממנו עד בקר
באש תשרפו: שמות יב י
5. כי אם אל המקום אשר
יבחר יי אלהיך לשכן שמו
שם תזבח את הפסח בערב
בבוא השמש מועד צאתך
ממצרים: דברים טו ו
6. שמור את חודש האביב
ועשית פסח לך אלהיך כי
חודש האביב הוציאך יי
אלהיך ממצרים לך: דברים טו א
7. ויטעו מרעסם בחודש
הראשון בחמשה עשר יום
לחודש הראשון ממחרת
הפסח יצאו בני ישראל
בין רמח לעיני כל
במדבר לג ג
8. דבר נא באזני העם
וישאלו איש מאת רעהו
ואשה מאת רעותה כלי
כסף וכלי זהב: שמות יא ב

לעולם ימאם הוא. ואם תאמר ליתני שתי פעמים קודם הנך
החמה והיו רבותא עפי דלפילו קודם הנך הוי זמן
דקריאת שמע של שחרית. וי"ל כדפרישנא דהאי יימנא לענין שאר
מזות. אבל לענין ק"ש הואיל ואיכא אינשי דגנו לאו זמן קיימא הוא.
ותימא דקשיא דרבי עקיבא אדר'

עקיבא דהכא קאמר לאחר הנך ולקמן
(עמוד ג) קאמר משיכיר בין חמור
לערוך דהיינו אפילו קודם. וי"ל דמרי
תנאי אליבא דרבי עקיבא. אי נמי
יש לומר יימנא הוא אפילו גבי קריט
שמע דהא זמן קיימא הוא והא דלא
נקט ז' פעמים קודם הנך משום
דבעי לנאשמועין שאינו יולא בשל לילה
אחר הנקט: **ובלכר** שלא יאמר
השכיבנו. פירש צקוטערס אמילתא
דר"ש בן יוחי דקורא קודם שיעלה
עמוד השחר קאי. ונראה לי דלא
ודאי זמן שכיבה הוא ומאי למימר
השכיבנו. ועוד דהוה ליה למימר
אמאי דסליק מייניה. ופי' השך מקוצי
דקאי אקודם הנך דסליק מייניה ולכן
קאמר ללא מני למימר השכיבנו דלאו
זמן שכיבה הוא כיון שעלה כבר עמוד
השחר אפילו קודם הנך:

ר' אלעזר בן עזריה אומר
נאמר כאן בלילה

הזה וכו'. וא"ת היכי מני למימר רבי
אלעזר בן עזריה עד חלות והכתיב
לא תוותרו ממנו עד צקר (שמות יב)
דמשמע עד צקר מיהא מני לאלול.
ויש לומר דמני למימר דהכי קאמר
לא תעשו דבר שיצא לידי נותר עד
הצקר. שאם לא יתא נאכל עד חלות לא
מוכל לאולול ולא לשורפו דלילה דקרא
אמרין ^ז ציוס אתה שורפו ואי אתה
שורפו דלילה ואם כן ישאר עד הצקר:
אלא

הבשר בלילה הזה רבי אלעזר בן עזריה אומר נאמר כאן בלילה הזה ונאמר
להלן ² ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה מה להלן עד חלות אף כאן עד חלות
אמר ליה ר' עקיבא והלא כבר נאמר ³ בחפזו יעד שעת חפזו א"כ מה תלמוד
לומר בלילה יכול יהא נאכל כקדשים ביום תלמוד לומר בלילה בלילה הוא
נאכל ולא ביום בשלמא לר' אלעזר בן עזריה דאית ליה גזירה שוה אצטרך
למכתב ליה הזה אלא לר' עקיבא האי הזה מאי עביד ליה למעוטי לילה אחר
הוא דאתא סד"א הואיל ופסח קדשים קלים ושלמים קדשים קלים מה שלמים
נאכלין לשני ימים ולילה אחד אף פסח נאכל שתי לילות במקום ב' ימים ויהא
נאכל לב' לילות ויום אחד קמ"ל בלילה הזה בלילה הזה הוא נאכל ואינו נאכל
בלילה אחר ור' אלעזר בן עזריה מלא תוותרו עד בקר נפקא ורבי עקיבא אי
מהתם הוה אמינא מאי בקר בקר שני ורבי אלעזר אמר לך כל בקר בקר
ראשון הוא. והני תנאי כהני תנאי ⁴ דתנאי ⁵ שם תזבח את הפסח בערב כבוא
השמש מועד צאתך ממצרים ר' אליעזר אומר בערב אתה זובח וכבוא השמש
אתה אוכל ומועד צאתך ממצרים אתה שורף רבי יהושע אומר בערב אתה
זובח כבוא השמש אתה אוכל ועד מתי אתה אוכל והולך עד מועד צאתך
ממצרים א"ר אבא הכל מודים כשנגאלו ישראל ממצרים לא נגאלו אלא בערב
שנאמר ⁶ הוציאך ה' אלהיך ממצרים לילה וכשיצאו לא יצאו אלא ביום שנא'
⁷ ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה על מה נחלקו על שעת חפזו ר'
אלעזר בן עזריה סבר מאי חפזו חפזו דמצרים ורבי עקיבא סבר מאי חפזו
חפזו דישאל ⁸ תנא ⁹ הוציאך ה' אלהיך ממצרים לילה וכי בלילה יצאו והלא
לא יצאו אלא ביום שנא' ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה אלא מלמד
שהתחילה להם גאולה מבערב: ¹⁰ דבר נא באזני העם וגו' אמרי דבי ר' ינאי
¹¹ אין נא אלא לשון בקשה אמר ליה הקב"ה למשה בבקשה ממך לך ואמור
להם לישראל בבקשה מכם שאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב שלא יאמר
אותו

ללאת: חפזו דמצרים. מכת בזכורים שעל ידם נחפזו למהר לשלחם: חפזו דישאל. לא שמעו להם ללאת עד צקר:
אזו

והאי דקרו ליה לילה. דקאמר יולא צו ק"ש של לילה: משום דאיכא
דגנו. וקרינא ביה ובשכבך: ¹² ונלמד שלא יאמר השכיבנו. הקורא ק"ש
של לילה שחרית סמוך לעמוד השחר לא יאמר השכיבנו שאין עוד זמן
תחלת שכיבה אלא זמן סוף שכיבה: דאשכחור. וישנו וגרדמו עד
לאחר עמוד השחר: בשעת הדחק.

אמר ליה. לרבנן גמילאל. ולא גרס אלא:
רבנן פליגי עילוהו. כלומר מי פליגי
רבנן עליך דהא דלמרי עד חלות דוקא
קאמרי ללא משמע להו ובשכבך כל
זמן שכיבה אלא כל זמן שדרך בני
אדם להתעסק לילך ולשכב ומיהו דהא
פליגי אדר' אליעזר דלאו רבי אליעזר
סבירא ליה זמן עסק שכיבה אינו
אלא עד האשמורה הראשונה ולרבנן
עד חלות. ואת סבירא לך ובשכבך
כל זמן שזני אדם שוכבים והיינו כל
הלילה ויחיד ורבים הלכה כרבים:
או דילמא כווסף סבירא לכו. ומשמע
להו ובשכבך כל זמן שכיבה והא
דקאמרי עד חלות הרחקה הוא כדי
לזרז ומיהו היכי דלמנים ולא קרא
קודם חלות עדיין זמן חיובה הוא
ומחייבי ונפקי די ק"ש בזמנו: **כווסף**
סבירא לכו וחייבין אדם לקדש
גרסינן. ולא גרסינן מומרים דלפילו
שלא בזמנו תנן (עמוד ג) הקורא מכאן
ואילן לא הפסיד כלום הקורא
בתורה: **שעת חפזו**. משמע שכיבה
והיינו עמוד השחר כדכתיב לא תלאו
איש מפתח ביתו עד צקר (שמות יב):

יכול יהא נאכל. כשאר קדשים ציוס
שחיתו כדרך תורה שאף היא זמן
אכילתה יוס א' ואוכל והולך כל יוס
שחיתתה והלילה עד הצקר ¹³ כדין
תורה דכתיב ציוס קדש יאכל (ויקרא
ז): **מה שלמים נאכלין לשני ימים ולילה**
אחד. שנימתי דכתיב ציוס וזכחם
יאכל וממחרת (שם יט) אף פסח נמי
הואיל ואינו נאכל אלא דלילה נוקים
שני לילות במקום שני ימים דשלמים
ויהא נאכל בשני לילות ויוס א' לא
שיחלנו ציוס אלא שיהא שעות זמן
שלא יפסל דלילה בשני ההמנות
היוס ויאכלנו דלילה השני ¹⁴ קמ"ל:

שם תזבח את הפסח בערב כבא
השמש מועד צאתך ממצרים. הרי לך
שלשה זמנים שאינם שוים. בערב כי
ינטו כללי ערב היינו לאחר חלות
נסתלקה חמה מראש כל אדם ונטתה
למערב. כבא השמש משחשכה. מועד
צאתך ממצרים בצקר. כיצד יתקיימו
כולם. בערב לזמן שחיתה. כבא השמש
התחלת זמן אכילה. מועד צאתך זמן
שריפה כלומר בצקר הוא נעשה נותר
שהגיע זמן שריפה אלא לפי שאין
שורפין קדשים ציוס טוב ממתנין
לו עד צקר שני: **עד מתי אתה**
אולל. היינו כר"ע אבל תנא קמא
עד חלות לילה הוי זמן אכילה ומו
לא דאי לא מאי גימיהו: **הכל**
מודים. רבי עקיבא גופיה מודה
שהלילה ¹⁵ מחלות ואילן היתה שעת
חפזו דמצרים לשלחם מן הארץ:
מערב נגאלו. נתנו להם רשות
ללאת: חפזו דמצרים. מכת בזכורים שעל ידם נחפזו למהר לשלחם: חפזו דישאל. לא שמעו להם ללאת עד צקר:
אזו

(א) נלקמן י: שבת טו. לט:
קמו: עירובין מז. זר. ימנות
ס: כמזנות ס: צ"ק כ: בימ
ל: ק"ל. כבא תנא מ: קרי.
קנה: שנוטות כה. חולין זר.
זר. קל: ממוזס: ג: גשין
יט. שבת מה. עירובין מז. מזה
ט: וי: (א) נלקמן ל: שבת ס:
קל: צילה ל: יומא לו: ימנות
מ: מו: מו: צ"ק קב. ע"ז א.
בסויות לו. מזה ל: מטג.
(ד) וי: חוספות פסחים פט.
ט: וי: דללו. (ס) פסחים קב:
מגילה כה. וזכחם ט: מכילתא
דר"י פרשת בא. (ו) ספרי י:
ראה. (ז) ספרי שם. (ח) וי: וי: וי:
יור: סנהדרין מג: פטג.
(ט) דברים ו'. (י) כפר"א:
שנהגאלו. (כ) וי: חוספות
ל: ד"ה חוסף. (ג) וי: וי: וי:
וזכחם ט: וי:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ולא זו בלדא הכי
קאמר כלל' ויחית אמו
מחוק: (ב) רש"י ד"ה
יכול יהא וכו' עד הצקר
מן התורה דכתיב ציוס:
(ג) ד"ה מה שלמים וכו'
כללה השנית. י"ב ורש"י
סוף פסחים דף ק"ב ע"ב
הניא תחלה פ' רביעי דהכא
ואח"כ כתב חז"ל ולי נראה
שאף ציוס שנימתי יאכל דהא
כללה הוה לא טא למעט
אלא יוס שחיתו שפני לילה
הראשון של פסח אבל מכאן
ואילן יאכלנו עד עמוד השחר
של ליל שני קמ"ל עכ"ל:

מוסף רש"י

עד שעת חפזו. שנהגאלו
ללאת היינו עד הצקר (פסחים)
קב. ובעי"ז וזכחם זר. ידא
נאכל כקדשים ביום. ציוס
וזכחם קודם שחיתך תחיל
לאוכלו אס לילה וזכחם שם.
ויהא נאכל לב' לילות
היוס ויאכלנו עד עמוד השחר
של ליל שני קמ"ל עכ"ל: